

רש"י מדייק מדברי הגמרא שהטפח הראשוני שנותן דין אוהל אינו הרוחב של המחצלת המגולגלת אלא טפח נוסף שפרוש ממנה.

5. רש"י מסכת עירובין דף קב עמוד א

כרוך בודיא - כשתסתלק המחצלת מעליהן לפנות ערב שבת, אל תסלקנה כולה משם, אלא הוי גולל אותה וכורך מעל הגג, ושייר בה טפח פרוסה דלהוי עליה שם אהל. (כיון שגליל המחצלת לא נראה כנעשה לאוהל וממילא נראה בפתיחתה כעושה אוהל ולא כמוסיף על אהל קיים. ריטב"א.)
ולמחר פשטיה - דהוי תוספת ושרי.

השו"ע מוסק כתוספות שבנוסף לאיסור יצירת אוהל ארעי יש איסור לעשות מחיצה מתרת כגון לסוכה או לצורך טלטול או תשמיש. וגם במחיצה מותר אם יש טפח מבע"י

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שטו

סעיף א: אסור לעשות אהל בשבת ויו"ט אפילו הוא עראי; ודוקא גג, אבל מחיצות מותר; ואין מחיצה אסורה א"כ נעשית להתיר סוכה או להתיר טלטול.

הגה: אבל מחיצה הנעשית לצניעות בעלמא, שרי (טור);

ולכן מותר לתלות וילון לפני הפתח, אף על פי שקבוע שם (א"י ב"י); וכן פרוכת לפני ארון הקודש, ובלבד שלא יעשה אהל בגג טפח (ב"י וכל בו); וכן מותר לעשות מחיצה לפני החמה או הצנה או בפני הנרות שלא יכבה אותן הרוח (מרדכי ריש פ' כירה);

וכן בדין באוהל אם יש טפח אן לבד מערב שבת מותר להוסיף עליה בשבת

סעיף ב: עצים שתוקעין ראשן האחד בדופן הספינה וכופפין ראשן השני בדופן השני של הספינה, ופורסין מחצלת עליהם לצל, אם יש ברחבן טפח, או אפילו אין ברחבן טפח אם אין בין זה לזה ג"ט, חשיבי כאוהל ומותר לפרוס עליהם בשבת מחצלת, דהוי ליה תוספת אהל עראי ושרי; ומטעם זה מחצלת פרוסה כדי טפח, מותר לפרוס שאר המחצלת בשבת. וטפח שאמר, חוץ מן הכריכה.

הרמ"א אסר לעשות מחיצה לפני נר או ספרים לשמש

המשך רמ"א: אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הנר כדי שישמש מטתו (ד"ע), וכן לפני ספרים כדי לשמש או לעשות צרכיו, אם לא שהיה מבע"י טפח שאז מותר להוסיף עליה בשבת (מרדכי ר"פ כירה).

המשנ"ב מביא בשם מג"א שסובר שבאופן שהמחיצה מתירה משום כיסוי אינה נקראת מחיצה המתרת ומותר לעשותה. וסומך עליו בשעת הדחק.

7. משנה ברורה סימן שטו ס"ק י

(י) בפני אור הנר וכו' - דכיון דאסור לשמש בפני אור הנר או ספרים מקרי מחיצה המתרת. וכתב המ"א דהיינו דוקא אם עושה מחיצה גבוה יו"ד טפחים והנר גבוה ונראית למעלה דמאפיל בטליתו ומשמש כדמשמע בסימן ר"מ ס"א בהג"ה

...אבל אם המחיצה מכסה את כל הנר עד שאין נראית דאין צריך שתהיה המחיצה גבוה עשרה דוקא כיון שהנר מכוסה א"כ ההיתר בזה לאו משום מחיצה אלא מחמת כיסוי בעלמא

...והנה אף שיש אחרונים שמפקפקין על חילוקו וסוברין דכיון דסוף סוף ע"י המחיצה הותר עתה לשמש ולעשות צרכיו חשיבא מחיצה המתרת ואסור לעשותה מ"מ נראה דבשעת הדחק יש לסמוך על דבריו.

אוהל ומחיצת ארעי בשבת

מקור איסור עשיית אוהל

נחלקו התנאים האם מותר להוסיף על אוהל ארעי בשבת, ומוסכם שלעשות אוהל ארעי אסור בין בשבת בין ביום טוב.

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכה עמוד ב

פקק החלון, רבי אליעזר אומר: בזמן שהוא קשור ותלוי - פוקקין בו, ואם לאו - אין פוקקין בו. דמיחזי כמוסיף על הגג. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו.

פקק החלון כו'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף, שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

רש"י עומד על ההבדל בין אוהל למחיצה. שאוהל אסור תמיד ומחיצה מותרת

2. רש"י מסכת שבת דף קכה עמוד ב

שאיין עושין אהל עראי - לפרוס מחצלת על ארבע מחיצות או על ארבע קונטרסים להיות צל לאהל מן החמה, ודוקא גג, אבל מחיצה - לאו אהל הוא. ושרי לפרוסה לצניעות, כדאמרין עירובין (צד, א) בעובדא דשמואל (שעשה מחיצה לצניעות בין החצרות, ופקק החלון דמתניתין - משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין.

להוסיף - כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אור, ולמחר פושטה, דומיא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא.

התוספות מחדד שגם מחיצת ארעי אסורה בשבת, אסתיא 'מחיצה המתרת' כלומר שיש לה משמעות הלכתית להכשיר דבר האסור.

3. תוספות מסכת שבת דף קכה עמוד ב

פי' בקונ' דלא אסיר אהל אלא למעלה בגג אבל בדפנות לא...

וקשה דע"כ שייך איסור אהל אפילו בדפנות כדאיתא בעירובין בפרק מי שהוציאווהו (דף מד. ושם) גבי עשיית דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית

אלא נראה לר"ת דשפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחיצה מועלת להיתר ולהכי בדופן שלישית דהויא מחיצה ומכשר ליה לסוכה חשיב עשיית אהל בתחלה אבל דופן רביעית אינה אלא תוספת בעלמא הואיל וכבר הסוכה היתה כשרה (ולכן רביעית מותרת לשיטת חכמים הסוברים שתוספת אוהל מותרת).

אוהל על פרגולה או כלוב

הלכה כחכמים שמותר להוסיף על אוהל ארעי ובכלל זה להוסיף על אוהל טפח וכן לפרוס מחצלת בין קנים שאין ביניהם ג' טפחים מדין לבד

4. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף קב עמוד א

הכי אמר רב אסי: הני כיפי דארבא קשתות שנעוצות מצד לצד של ספינה ופורשים עליהם יריעות להצל, בזמן שיש בהן בעובי כל קורה טפח, אי נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה - למחר מביא מחצלת ופורס עליהן. מאי טעמא - מוסיף על אהל עראי הוא, ושפיר דמי.

הנהו דכרי אלים דהוו ליה לרב הונא, דביממא בעו טולא ובליילא בעו אוירא. אתא לקמיה דרב. אמר ליה: זיל כרוך בודיאי, ושייר בה טפח. למחר פשטה, ומוסיף על אהל עראי הוא, ושפיר דמי.

בנין בכסא מתקפל

הגמרא מסכמת את איסור עשיית אוהל לשלש קבוצות. אהל קבע לעולם אסור מהתורה. אהל ארעי אסור מדרבנן אבל מטה וכסא טרסקל אין בהם איסור למרות שגורמים בעשיית אוהל

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלח עמוד א

הגדור עור של בהמה שפורשים לצינון היין ודומה לאוהל והמשמרת, כילה וכסא גליון - לא יעשה, ואם עשה - פטור אבל אסור מדרבנן כאהל עראי.
אהלי קבע - לא יעשה, ואם עשה - חייב חטאת.
אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא - מותר לנטותן לכתחילה.

רש"י מסביר שהיתר מיטה וכסא טרסקל נובע מכך שלא נעשה בהם מלאכה כיון שהחיבור בין חלקיו קיים ורק פותחים אותם וכן שנעשים לישיבה

9. רש"י מסכת שבת דף קלח עמוד א

אבל מטה - שלנו, המחוברת ועומדת, אם היתה זקופה או מוטה על צדיה - מותר לנטותה ליישבה על רגליה ואף על גב דהשתא עביד אהל - שרי, דלא מידי עביד אלא ליתובא בעלמא.
כסא טרסקל - כך שמו, ובלעז פלודשטוייל"י +כסא מתקפל+, ועליונו של עור, ומקפלין אותו, וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל, וכשרוצה ליישב עליו נוטתו ויושב על ארבע רגלים.
ואסלא - עשוי כעין כסא טרסקל, אבל עור הפרוש עליו נקוב לבית הכסא - מותר לנטותו לכתחילה, דהא עביד וקאי.

השו"ע הביא להלכה את ההיתר לפתוח כסא טרסקל

10. שולחן ערוך הלכות שבת סימן שטו סעיף ה

כסא העשוי פרקים, וכשרוצים ליישב עליו פותחין אותו והעור נפתח, וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל, מותר לפתחו לכתחילה.

המג"א למד מדברי רש"י שמוותר לנטות כילת חתנים ומשמע שרואה עיקר דבריו את היסוד שאין פה חיבור חדש וממילא מותר אפילו שנעשה לשהות מתחתיו

11. מגן אברהם סימן שטו ס"ק ח

מותר לפתחו. דלאו מידי עביד אלא ליתובי בעלמא [רש"י] ומה"ט שרי להעמיד החופה ולסלק' וה"ה הדף שקבוע בכותל שבבה"כ שמניחין עליו ספרים וכ"כ בט"א:

אמנם הנודע ביהודה מבי שעיקר דברי רש"י להתיר כסא כיון שאין כוונה לשימוש באויר שתחתיו אלא נועד לישיבה, מכאן מסיק הנוב"י שאסור לפתוח מטריה בשבת

12. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - אורח חיים סימן ל

והנה אמינא ליה איזי שזה איזה שנים שהובא כלי הנ"ל מטריה לקהלתנו והורגלו בו רבים ומתוך כך התחילו להקל בו גם בשבת ומחיתי בהם ודרשתי באותו פעם בבה"כ שהוא איסור גמור
...ובוודאי כוונת רש"י במה דכתב דלאו מידי עביד אף שכתב דהשתא עביד אוהל מ"מ לאו מידי עביד דאין אוהל אלא במה שצריך לאויר שתחתיו וזה אינו עשוי לאויר שתחתיו אלא ליתובא בעלמא וזה פשוט בכוונתו.

החזו"א כותב שלא שייך לאסור פתיחת מטריה מדין אוהל כיון שהיא גוף אחד ולכן יש להתיר פתיחת שמישיה שקבועה בחצר

13. חזון איש אורח חיים סימן נב

ו דברי הנו"כ תנינא סי' ל' בפתיחת הפרסאל בשבת אינם מתישבים. לזה ממש דין כסא טרסקל ואין מקום לחלק כאן בין נעשה לאהל ללא נעשה לאהל ובין עושה גם המחיצות או לא, שהרי זה חשוב כתשמיש דלת וזהו

טעם ההיתר וע"כ מיירי דאיכא גם מחיצות לדעת תוס' דבלא מחיצות לעולם מותר או דאירי בבגד שיש בו מיתוח ומ"מ כיון שהוא גוף אחד וכן דרך תשמישו אין כאן אהל והיינו נמי טעמא דלמד ממנו המ"א היתר פריסת החופה אע"ג דמכוין לאהל והיינו נמי טעמא למתירין לפתוח דלת הגג שעל הסוכה ולסתום בעת הגשם וה"נ אם קבעו עמוד בארץ וסביביו מחיצות תלויות על צירים לפותחם ולנועלם לשבת תחתם לצל מותר וכמש"כ במ"א טעם זה בפתיחת הדפים שבביהכ"נ להניח עליהם הספר. וכבר הביא הנו"כ כל זה אבל מה שדחה אינו מתישב.

ובכל זאת מכמה טעמים מסכים החזו"א לאסור מטריה לגדור גדר שלא יצא תקלה מכאן לדברים האסורים

ומה שיש לדון הוא משום תקון מנא כיון דבפתיחתו ראוי לשמש בו בכל מקום חשיב תיקון מנא טפי מפריסת אהל במקום זה וגם אוושה מלתא טפי וניכר בו עובדא דחול וגורם פרצה. והרי אסרו כילה מפני שאינן בני תורה והרי מסור הדבר לחכמים לגדור גדר במקום הפרצה וזה יותר חמור מאיסור פרטי ליחיד כי זה גדר לעם כולו ולדורות.

ובכל אופן לגבי גגון של עגלת תינוק מורה החזו"א לפתוח כעיקר הדין כיון שהגגון קבוע בעגלה ועשוייה לפתיחה

מן האמור נלמד דעגלות של תינוקת שיש עליהן סוכה הנמתחת ומקפלת מותר למותחה ומותר לקפלה אע"ג דכשמותחה עושה גג ומחיצות. וגם כוונתו לצל ויש בגנה טפח מ"מ כיון דהסוכה קבועה בעגלה ועשוי' לנטותה ולקפלה חשיב כדלת הסובבת על ציריה וככסא טרסקל.

סיכום השיטות בדין גגון של עגלת תינוק

חזו"א (אור"ח נב), **שש"כ** (כד טו) **ארח"ש** (ט ג-ה) — מותר לפתוח בשבת גגון של עגלת תינוק אפילו שאין בו טפח.

אור לציון (ב, כח א) **מאמר מרדכי** (שבת פח לו) — אסור אלא אם פתוח טפח. ודי שבזמן סגירתו יש בו טפח ואינו כמחצלת מגולגלת כי עשוי לכך.

ילקוט יוסף (שטו יב) — טוב להחמיר לפתוח טפח מערב שבת.

אהל הנעשה ממילא

במשנה ובגמרא נאסרו מעשים שיש בהם יצירת מבנה כאוהל משום מראית עין ובכלל זה הנחת קדרה על גחלים והעמדת קרשים למדורה

14. תלמוד בבלי ביצה דף לב עמוד ב

משנה... ואין מקיפין מקצתן שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה והאור בין שתי החביות, ואין סומכין את הקדרה בבקעת. ואסר לה משום דדמי לגנן, ומדכנן, משום דמתחזי כאהל.

הגמרא מתירה בנין של צורת אהל כשאין עיקרו לכך אם עושה בשינוי של סדר הנתינה

...אמר רב יהודה: האי מדורתא היסק גדול שעושין לפני פנים כדכד בנין, עושין לו כתלים מארבעה רוחות, וסודיין עץ למעלה, ודומה לאהל, מלמעלה למטה - שרי, מלמטה למעלה - אסור לסדר העץ על כתלים תחלה לעשות עליהם הגג - אסורין, שדך בנין הוא.

כובע עם שוליים

לגבי איסור הליכה עם כובע הגמרא מעמידה לחלק בין מהודק ללא מהודק בהיתר הליכה עם כובע אמנם לא פירטה אם ההיתר הוא במהודק או ברפוי

19. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלח עמוד ב

ואמר רב ששת בריה דרב אידי: האי סינא טעם על לבי שרי. והאיתמר: סינא אסור! - לא קשיא, הא - דאית ביה טפח אסור משום האהל, הא - דלית ביה טפח.

אלא מעתה, שרביב בגלימא הניח טליתו על לאשו כדקדק שאם מחטט טפח הכי נמי דמיתבי? אלא לא קשיא, הא - דמיהדק, הא - דלא מיהדק.

רש"י מסביר שלמסקנה אין כוונת נגמרא לחשש אוהל אלא לחשש שיעוף הכובע ברוש הריב ויטלטל אותו. ממילא כשהוא מהודק לראשו אין חשש.

20. רש"י מסכת שבת דף קלח עמוד ב

אלא - טעמא לאו משום אהל הוא, אלא משום שלא יגביהנו הרוח מראשו, ואתי לאתויי ארבע אמות, הלכך: מיהדק בראשו שפיר - שרי, לא מיהדק - אסור.

רבנו חננאל מסביר שגם במסקנה הגמרא עוסקת בחשש אוהל בכובע ומסיק שהוא קיים דווקא שהבד מסוג מהודק כלומר שאינו נכפף

21. רבינו חננאל מסכת שבת דף קלח עמוד ב

סינא. כובע שמשמין בני אדם בראשיהן יוצא כמין פסל מן הראש כשיעור טפח הן יתר. ואנן ראינוהו פעמים רבות ועושין אותו להאהל על הפנים שלא יכס השמש. וכשהוא מהודק ביותר ואינו נכפף כבגד חשוב כאהל ואסור:

השו"ע פסק כרבנו חננאל שיש חשש אוהל בהליכה עם כובע ששוליו ברוחב טפח

22. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שא סעיף מ

כובע שהוא מתפשט להלן מראשו טפח, אסור להניחו בראשו אפילו בבית, משום אהל.

המשנ"ב כתב שמנהג העולם להתיר בכובע והביא כמה טעמים לכך.

23. משנה ברורה סימן שא ס"ק קנב

כובע שקורין בריטלי"ך בל"א אף על פי שמתפשט להלן מהראש ברחבו טפח ונוהגין בו להקל כתבו האחרונים כמה צדדים בטעם היתרם אחד כיון דאינו קשה ונכפף למטה אין בו חשש איסור והיינו כשאין מונח בו נייר קשה ואפילו אם הוא קשה הלא אינו מתכוין בלבישתו להיות לצל רק מכוין לכסות ראשו וכן דאם השפה עשויה בשפוע ג"כ יש לצדד דלא מקרי אהל באופן זה ובא"ר כתב דטעם העולם הוא משום דסומכין עצמם על שיטת רש"י וסייעתו דס"ל שאין בכובע איסור אהל כלל ע"ש.

ובמקום שלא נהגו להקל בזה בודאי יש להחמיר כדעת השו"ע [שהיא ע"פ דעת הר"ח והרמב"ם והערוך והר"ת והר"מ] שלא ללבוש בשבת קאפעלו"ש רחב כזה וגם בכתבי האר"י אסור בקאפלו"ש.

האם אוהל שנעשה ממילא צריך מחיצות לאסור

התוספת מסביר שבכל המקרים האלה אסור דווקא כשעושה גם מחיצות, אבל אם אין מחיצות או שהיו כבר מערב שבת מותר גם להניח את הגג שנראה כאוהל

15. תוספות מסכת ביצה דף לב עמוד ב

וא"ת היכי מסדרין שלחן שאין לו רגלים על גבי ספסלים שלו דמתחלה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן ו"ל דהואיל ואין להם מחיצות שרי וכל הני מיירי דאית להו מחיצות לצדדים המגיעות לארץ ותימה דאמר בשבת (דף לו: ושם) מחזירין קדרה על גבי כירה והתם (דף לז:) קאמר מאן דאית ליה מחזירין דאפילו בשבת מחזירין והרי שם יש גם מחיצות ו"ל דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי והתם גבי כירה המחיצות היו עשויות מתחלה.

אמנם לדעת הרשב"א אפילו בלי מחיצות אסור ליצור מבנה שנראה כאוהל ואפילו שאין עיקר כוונתו לכך, כל שנעשה שימוש כלשהו באויר שתחתיו

16. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קלח עמוד א

ותמיהא לי דגוד מי עביד ליה מחיצות גמורות רחבות והלא אין פורסין אותו אלא על קונדסין, ופריסת השלחן אפשר שהיא מותרת מפני שאין משתמשין באויר שתחתיו, מה שאין כן במטה שמשמשין בה באויר שתחתיה בנתינת סנדלין וכיוצא בהן.

ומטה שלנו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל שלשה טפחים אסור לפרוס עליהן סדין מפני שזה כעשיית אהל, וכן אסור לסלק מעליה הבגד התחתון מפני שהוא כסותר אוהלין.

השו"ע פסק כתוספות שהתיר לנטות מיטה כשאין לה מחיצות בגוליים, והוסיף להתיר כשיש מחיצות כשמקדים נתינת האוהל למחיצות.

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שטו סעיף ג

מטה, כשמעמידים אותה, אסור להניח הרגלים תחלה ולהניח עליהם הקרשים; אלא ישים הקרשים תחלה באויר, ואח"כ הרגלים תחתיהם. וה"מ כשהרגלים הם דפים מחוברים, כמו דפני התיבה, אבל רגלים של מטות שלנו, וכן רגלי השלחן, מותר בכל גוונא.

הביה"ל חושש לכתחילה לרשב"א שאפילו בלי מחיצות אסור לנטות מיטה כל שעושה גם שימוש באויר שתחתיה

18. ביאור הלכה סימן שטו

ומ"מ לכתחלה נראה שטוב לחוש לדברי הרשב"א וסייעתו להחמיר אם לא בשעת הדחק. ודע דכל זה שהארכנו הוא רק בגג שאינו עשוי לצל וכהיה דקרשים של המטה וכה"ג שעשוי רק להשתמש מלמעלה על גבו אבל בגג העשוי לצל או להגן מפני הגשמים בודאי לכו"ע יש בזה איסורא וכמו שכתבנו במ"ב סק"כ.

אמנם בשעה"צ (תק"ב ז') כתב שהמנהג להקל כשו"ע שדווקא כשיש מחיצות אסור.

ולגבי שימוש תחתיו כתב במשנ"ב (כב) לחלק שאם יש לו שתי מחיצות אסור דווקא כשמשתמש. ואם יש לו ארבע מחיצות אסור בכל אופן אלא אם משנה הסדר.

סיכום להלכה – אוהל ומחיצת ארעי בשבת

אוהל שנעשה להגן או לשהות תחתיו

אוהל קבע – אסור מהתורה לעשות אוהל קבע, וגדרו כשנועד להגן או להשתמש באויר שנוצר תחתיו ועושה אותו לכמה ימים ויש בחללו טפח על טפח, וכן אסור מהתורה להוסיף על אוהל קבוע קיים (משנ"ב שטו א. שעה"צ⁽¹⁾).

עשיית אוהל ארעי – אסור מדרבנן לעשות אוהל ארעי וגדרו כשנועד להגן או להשתמש באויר שנוצר תחתיו ואפילו עושה אותו על מנת לפרקו בו ביום (שו"ע שטו א) ואפילו כשעושה אותו בתוך הבית (ילקו"י שטו ג. שש"כ כד^(ה)).

תוספת לאוהל ארעי – אוהל ארעי שהיה פרוס טפח מבעוד יום מותר להוסיף עליו בשבת, וכן מוטות לבודים (שהמרחק ביניהם קטן מג' טפחים) דינם כאוהל לענין זה ומותר לפרוס עליהם שמיכה בדרך ארעי (שו"ע שטו ב).

פריסת רשת – יש אומרים שפריסת רשת שהרווחים שבה גדולים מעובי החוטים מותרת בשבת ואין בזה משום אהל (שש"כ כד י בשם הגרש"א).

גגון עגלת ילדים – יש אומרים שגגון או מטריה שמחברים מערב שבת לעגלת ילדים מותר לפתחם בשבת (שש"כ כד יג) ויש אוסרים (אור לציון ב, כח א. מאמר מרדכי שבת פח לו) ואם לא היתה מחוברת מערב שבת אסור (שש"כ שם).

גגון המחובר לקיר בצירים או שמשיה הקבועה במקומה – יש מתירים לפתחו בשבת על מנת לשבת תחתיו אפילו אם לא היה פתוח טפח מבעוד יום (רמ"א תרכו ג, שש"כ שם יג) ויש אוסרים אלא אם היה פתוח טפח מערב שבת (אול"צ כח ג. מאמר פח צח).

מטריה – אסור לפתוח מטריה בשבת כיון שנועדה לטלטול יש בה יותר חשש של תיקון כלי, ויש בה עובדין דחול (חזו"א אור"ח נב) וזהו גדר שגדרו גדולי הדורות (שש"כ שם טו).

אוהל שנעשה לשימוש מעליו

העמדת שולחן או מיטה – כלי שמעמידים אותו על מנת להשתמש מעליו, אך נוצר גם אוהל תחתיו, אם דרך להשתמש תחתיו כגון מיטה שזרכו להניח תחתיה מנעלים אסור להעמידה אם יש לה שתי מחיצות ברוחב טפח לפחות בכל אחת.

ואם אין דרך להשתמש תחתיה אסור להעמידה דווקא כשמעמיד ארבע מחיצות (משנ"ב שטו כב. שש"כ שם יח. מאמר פח טז) ויש מי שמתיר להעמידה בכל אופן (שעה"צ שטו ל).

גדר מחיצה – מה שאסור להעמיד כיסוי לאחר העמדת דפנות הוא דווקא כשיש לדפנות דין מחיצה כגון שסמוכים ג' טפחים לקרקע (משנ"ב כא).

כשלא מעמיד מחיצות – כשאין מחיצות טפח מותר להעמיד הכיסוי על רגליים אפילו אם דרך להשתמש גם מתחת (שו"ע שטו ג) ויש מחמירים לחוש לאסור גם בזה (בא"ח ב שמות ו כרשב"א).

שינוי סדר – אם רוצה להעמיד שולחן וכדומה באופן שיש ברגליים מחיצות טפח ודרך גם להשתמש תחתיו, יכול לשנות מסדר הנתינה באופן שיעמיד את הפלטה ואז אחרים יעמידו תחתיה את הרגליים שעשויים כמחיצה. (שו"ע שטו ג. שש"כ שם יט).

ובפירוק יש אומרים שמועיל שינוי סדר (שש"כ שם כב) ויש חולקים (שם בהערה בשם הגרש"א).

מחיצות שהיו מבעוד יום – מחיצות שהיו מבעוד יום, מותר להניח עליהם את הפלטה ולא צריך לשנות מהסדר אפילו כשכוונתו גם להניח דברים תחתיה (משנ"ב שם מח) ולכן מותר להניח כסא לילד על עגלה שהיתה פתוחה מבעוד יום, למרות שיש שימוש גם באויר תחתיו (אול"צ כ כד ד).

מחיצות

מחיצת קבע – אסור מהתורה לעשות בשבת מחיצת קבע לכל מטרה.

מחיצה ארעי לצניעות – מותר לעשות בשבת מחיצת ארעי לצורך צניעות כלומר להפריד בין אנשים לנשים בשמיעת הדרשה (רמ"א שטו א ומשנ"ב ה) וכן להגן מפני הרוח (רמ"א תרמ ד).

מחיצת ארעי המתרת – מחיצה שיש לה משמעות הלכתית כגון דופן שלישית של סוכה או מחיצה המתירה טלטול, אסור לעשותה בשבת אפילו ארעי (שו"ע שטו א).

מחיצה שיכולה להועיל מדין כיסוי – מחיצה שמעמידים בפני ספרי קודש כדי שיהא מותר להושיב שם תינוק לעשות צרכיו, או להפשיט שם תינוק את בגדיו או לשמש מיטתו:

- יש אומרים שאסור לעשותה בשבת (רמ"א שטו א. מאמר פח קיח)
- ויש אומרים שמותר לעשותה בשעת הדחק כיון שיכולה להתיר מדין כיסוי ולא מדין מחיצה (משנ"ב שם י)
- ויש מתירים לעשותה ארעי בשבת מטעם זה (חזו"ע ה עמ' רפא ע"פ מג"א שם)
- **מחיצה לתפילה** – מחיצה הנועדה להפריד בין גברים ונשים בתפילה באופן שיש מהנשים שאסור להתפלל כנגדן
- יש אומרים שאין היא מחיצה מתרת כיון שהיא מועילה אפילו כשאין בה דיני מחיצה כגון שיש רווח ג' טפחים בתחתיה (משנה הלכות טו קיב. ארח"ש ט הערה נו) ולכן מותר לעשותה ארעי.
- ויש אוסרים שסוף סוף היא מתרת התפילה (ירושלים במועדיה שבת ג).

מחיצה הפתוחה טפח – מחיצה שפתוחה טפח מערב שבת מותר לפתוח אותה כל צרכה בשבת גם אם היא מחיצה המתרת.

מחיצה התלויה מלמעלה – מחיצה התלויה מלמעלה בלבד מותר לעשותה בשבת אפילו קבע כיון שאין לה דין מחיצה (משנ"ב שם ו. ילקו"י שם ו) ויש אוסרים (חזו"א נב ג).

דינים נוספים

כובע – יש אומרים שהמנהג להתיר לחבוש כובע בשבת אע"פ שיש לו שוליים שנועדו להגן (משנ"ב שא קנב, ארח"ש ט מד בשם הגר"א) ויש מחמירים בכובע ששוליו קשים כגון מגבעת או כובע קסקט כל שיש בהם טפח על טפח (שו"ע שא מ. מאמר"ר שם עח. חזו"ע ה עמ' שכח אך כתב 'קשים ביותר')

כיסוי כלי רחב במכסה שלו – מותר לכסות כלי במכסה המיועד לו אע"פ שיש אויר טפח תחתיו כיון שאינו נראה כעושה אהל. והוא הדין אם הכין עבורו נייר כסף מערב שבת (מאמר"ר פח סד).

ואם הכיסוי הקבוע שלו הוא בגד נחלקו בו הפוסקים (ראה כה"ח שטו עד) ולמעשה יש אומרים שמותר לכסות בו (ילקו"י שטו כג) ויש אוסרים בכל בגד (בא"ח ב שמות י).

כיסוי כלי רחב – אסור לכסות כלי רחב כגון לכסות חבית בבגד באופן שיש אויר טפח מתחתיו (שו"ע שטו ג).

ובשיעור הכלי שנקרא רחב נחלקו הפוסקים:

- יש אומרים שהוא דווקא כשמחזיק 40 סאה שהוא כ- 330 ליטר ואפילו הוא מיוחד להם (אול"צ ב כח ה).
- ויש שסמכו על שיעור 40 סאה דווקא כשמכווין לשמור המאכל ולא להאחיל עליו (חזו"ע שבת ה עמ' שו. נראה כוונתו שרוצה לאוטמו למנוע כניסת חרקים ולא להגן מפני החמה או הגשמים).
- ויש אומרים שהשיעור הוא לפחות 50 ס"מ (ארח"ש ט הע' עד)
- ויש אומרים שאם הכיסוי עשוי מבגד נכון להחמיר מטפח כיון שאין הבגד נראה כעומד לכיסוי (בא"ח שם)